

**Roczny plan wynikowy nauczania geografii
w I klasie gimnazjum (1 godzina tygodniowo)**

Semestr I

Opracowała Jadwiga Tomalkiewicz

Dział programowy	Nr lekcji	Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
Ziemia jako część wszechświata	1.	Jesteśmy częścią wszechświata	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że Ziemia jest częścią wszechświata, trzecią planetą Układu Słonecznego • zna nazwy i wzajemne położenie innych planet Układu Słonecznego • rozumie terminy: gwiazda, księżyc 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie termin wszechświat i potrafi ten termin wyjaśnić • potrafi wyjaśnić wzajemne położenie planet i księżyców w Układzie Słonecznym • umie wskazać na sferze niebieskiej położenie Drogi Mlecznej • umie porównać wielkość planet Układu Słonecznego
	2.	Jak duża jest Ziemia?	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi nazwać kształt Ziemi • potrafi określić główne wymiary Ziemi • wie, że Ziemia obraca się wokół własnej osi i krąży wokół Słońca 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi nazwać główne nauki, dzięki którym udało się określić kształt i rozmiary Ziemi • umie narysować i określić charakterystyczne cechy kształtu Ziemi
	3.	Jak określić położenie na kuli ziemskiej?	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie terminy: południk, równoleżnik • zna nazwy ważnych równoleżników i południków • rozumie terminy: szerokość geograficzna i długość geograficzna 	<ul style="list-style-type: none"> • umie posługiwać się współrzędnymi geograficznymi w celu określenia położenia obiektów na mapie i na globusie • umie określić położenie dowolnego miejsca na kuli ziemskiej za pomocą współrzędnych geograficznych
	4.	Ziemia się obraca. Która godzina?	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie termin ruch obrotowy (wirowy) Ziemi i zna podstawowe następstwa tego ruchu • rozumie zależność między długością geograficzną a czasem na kuli 	<ul style="list-style-type: none"> • umie opisać zjawiska, które są bezpośrednimi i pośrednimi konsekwencjami ruchu obrotowego Ziemi • potrafi obliczyć różnicę czasów między punktami położonymi w różnych strefach czasowych

			ziemskiej	<ul style="list-style-type: none"> • umie wyjaśnić terminy: czas słoneczny, czas strefowy, czas urzędowy, zna nazwy niektórych stref czasowych
	5.	Podróżujemy wokół Słońca	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że Ziemia krąży wokół Słońca • rozumie termin „ruch obiegowy” i zna podstawowe następstwa tego ruchu • zna strefy oświetlenia Ziemi, umie je opisać i wyznaczyć na kuli ziemskiej • potrafi orientować się, gdzie w danej chwili na kuli ziemskiej panuje wiosna, lato, jesień, zima 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie zależność między ruchem obiegowym a wysokością Słońca i dopływem energii słonecznej na powierzchnię Ziemi • umie opisać zjawiska, które są bezpośrednimi i pośrednimi konsekwencjami ruchu obiegowego Ziemi • zna i umie wyjaśnić terminy: orbita ziemska, płaszczyzna orbity, położenie osi ziemskiej • umie narysować oświetlenie Ziemi w dniach: równonocy wiosennej i jesiennej oraz przesilenia letniego i zimowego
Ziemia jako środowisko życia	6.	Sfery Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie termin „środowisko geograficzne” • zna elementy naturalne i sztuczne środowiska geograficznego • wie, że Ziemia składa się ze sfer: litosfery, hydrosfery, atmosfery, biosfery • umie podać przykłady przekształcenia środowiska geograficznego w najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi uzasadnić fakt, że elementy środowiska są ze sobą powiązane • umie uzasadnić pogląd, że środowisko geograficzne jest wrażliwe na zmiany i łatwo ulega zniszczeniu, potrafi także podać przykłady uzasadniające swój pogląd • potrafi wskazać przykłady różnych źródeł wiedzy o środowisku geograficznym
	7.	Przez lądy i morza	<ul style="list-style-type: none"> • zna nazwy kontynentów i oceanów, potrafi je wskazać na mapie świata • zna nazwy największych cieśnin, wysp, półwyspów i potrafi je wskazać na mapie • potrafi wyjaśnić terminy: góry, wyżyny, niziny, depresje, głębia 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi uporządkować według wielkości kontynenty i oceany • umie posługiwać się mapą, atlasem i rocznikiem statystycznym przy wyszukiwaniu informacji o kontynentach, wyspach, oceanach i morzach • potrafi narysować i wskazać charakterystyczne cechy ukształtowania dna oceanicznego

		oceaniczna, grzbiet śródoceaniczny; potrafi podać przykłady i wskazać je na mapie i globusie	
8.	Co to jest atmosfera?	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie termin: atmosfera ziemiska • zna podstawowe gazy wchodzące w skład powietrza • zna podstawowe warstwy atmosfery i potrafi je opisać • wie, że powietrze znajduje się w nieustannym ruchu • potrafi podać przyczyny i skutki zanieczyszczenia atmosfery ziemskiej i wskazać sposoby jej ochrony 	<ul style="list-style-type: none"> • umie narysować diagram składu chemicznego powietrza • umie narysować warstwy atmosfery ziemskiej, pionowy przekrój przez atmosferę, z uwzględnieniem: troposfery, stratosfery, mezosfery, jonosfery • zna główne źródła informacji geograficznej o atmosferze i potrafi tych informacji poszukiwać • potrafi przedstawić przykłady zanieczyszczeń atmosfery ziemskiej w najbliższym środowisku
9.	Pogoda i klimat	<ul style="list-style-type: none"> • zna terminy: pogoda, klimat, potrafi wymienić elementy i czynniki kształtujące pogodę i klimat • potrafi obliczyć średnią temperaturę i amplitudę dobową dnia, miesiąca, roku • rozumie znaczenie prognozowania pogody w życiu i gospodarce człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wyjaśnić różnice między terminami: pogoda, klimat • umie wyjaśnić zasady przewidywania pogody i trudności trafnego jej przewidywania • umie czytać oraz interpretować mapy synoptyczne oraz mapy klimatyczne • umie przedstawiać graficznie dane meteorologiczne oraz interpretować wykresy i diagramy klimatologiczne
10.	Chmury, i co z nich wynika	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jak powstaje chmura • zna podstawowe rodzaje chmur i umie podać związki chmur z pogodą • potrafi rozpoznać rodzaje chmur i przewidzieć zwiastowaną przez nie pogodę 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wyjaśnić, w jaki sposób na podstawie obserwacji chmur można przewidywać zmiany pogody • umie podać najważniejsze cechy głównych rodzajów chmur
11.	Klimaty Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie termin „klimat” i umie ten termin wyjaśnić • wie, że Ziemia jest zróżnicowana pod 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że jednym z najważniejszych źródeł informacji o strefach klimatycznych Ziemi są mapy tematyczne temperatur, ciśnienia, opadów itp.

		<p>względem klimatycznym</p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, że na kuli ziemskiej występują strefy klimatyczne oraz piętra klimatyczne w górach • rozumie zależność między strefami klimatycznymi a szerokością geograficzną 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi scharakteryzować główne strefy klimatyczne Ziemi i wskazać je na mapie świata • potrafi wyjaśnić strefowość klimatu • umie uzasadnić wpływ klimatu na życie gospodarcze ludzi • rysuje diagramy i wykresy na podstawie danych dotyczących temperatury i opadów oraz je interpretuje
12.	Oceany i morza	<ul style="list-style-type: none"> • zna nazwy oceanów i największych mórz oraz potrafi je wskazać na mapie fizycznej świata • zna cechy i właściwości wód oceanów i mórz, zasolenie, prądy morskie, przyływy i odpływy • zna mechanizm powstawania i przykłady ciepłych i zimnych prądów morskich 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wskazać na mapie świata prądy morskie, ciepłe i zimne, umie wyjaśnić wpływ prądów na środowisko geograficzne obszarów, wzdłuż których przepływają • umie uzasadnić, jak gospodarczo można wykorzystać duże fale przyływów w wąskich zatokach
13.	Wody na powierzchni i pod ziemią	<ul style="list-style-type: none"> • zna nazwy największych i najgłębszych jezior na świecie, potrafi wskazać je na mapie fizycznej • zna przyczyny powstawania jezior i umie podać przykłady tych jezior, a także wskazać je na mapie • potrafi podać rodzaje wód na Ziemi: wody stojące, wody płynące, wody podziemne, wody artezyjskie • zna terminy: dorzecze, system rzeczny • wie, jak można wykorzystać istnienie jezior i rzek w gospodarce • wie, jak i dlaczego należy chronić 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi nazwać i wskazać na mapie fizycznej świata wody stojące i płynące oraz obszary występowania wód artezyjskich • umie uzasadnić pogląd, że woda w środowisku geograficznym jest w ciągłym ruchu oraz że umożliwia istnienie życia na Ziemi • potrafi wskazać związki między dostępem do wody a innymi elementami środowiska geograficznego • uzasadnia przyczyny i sposoby ochrony wód stojących i płynących przed zanieczyszczeniem

		wody powierzchniowe i podziemne przed zanieczyszczeniem	
14.	Lodowce i lądolody	<ul style="list-style-type: none"> zna rozmieszczenie lądolodów i lodowców górskich i umie wskazać te obszary na mapie fizycznej zna terminy: lodowiec górski, lodowiec kontynentalny (lądolód), pole firnowe, cyrk lodowcowy, jezioro lodowcowe, czoło lodowca, góry lodowe i umie zastosować te terminy w odpowiednim kontekście 	<ul style="list-style-type: none"> potrafi wyjaśnić wysokość granicy wiecznego śniegu na kuli ziemskiej zna mechanizm powstawania i budowę lodowców górskich umie wyjaśnić rozmieszczenie obszarów zlodowaconych współcześnie umie wyjaśnić przyczyny powstawania lodowców, przyczyny ich zanikania i wpływ na poziom oceanu światowego
15.	Kłopoty z wodą	<ul style="list-style-type: none"> zna obszary nadmiaru i niedoboru wody na Ziemi, potrafi wskazać te obszary na mapie fizycznej świata umie wskazać przyczyny i skutki powodzi w różnych strefach klimatycznych umie opisać gospodarkę wodną na obszarach suchych 	<ul style="list-style-type: none"> potrafi wyjaśnić na wybranych przykładach, na czym polegają kłopoty z wodą na wybranych obszarach Ziemi i najbliższym obszarze
16.	Jak i z czego jest zbudowana Ziemia?	<ul style="list-style-type: none"> zna terminy: jądro wewnętrzne, jądro zewnętrzne, płaszcz, skorupa, litosfera, fale sejsmiczne, minerał, magma, skała, stopień geotermiczny; potrafi te terminy wyjaśnić i właściwie zastosować zna przykłady różnych rodzajów skał, tj. skał magmowych, osadowych, przeobrażonych (metamorficznych) 	<ul style="list-style-type: none"> umie przedstawić budowę wnętrza Ziemi za pomocą prostego schematu wie, na jakiej podstawie dokonuje się klasyfikacji skał potrafi rozpoznać skały występujące w najbliższej okolicy i dokonać klasyfikacji tych skał
17.	Dlaczego Ziemia się zmienia? Wulkany i trzęsienia Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> zna terminy: ognisko magmowe, lawa, krater, wulkan, erupcja wulkaniczna, wulkan czynny i 	<ul style="list-style-type: none"> potrafi przedstawić budowę wulkanu za pomocą rysunku schematycznego umie scharakteryzować przebieg i efekty erupcji

		<p>wygasły</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna obszary o największej liczbie wulkanów czynnych i potrafi te obszary wskazać na mapie fizycznej świata • zna terminy: trzęsienie ziemi, ognisko trzęsienia ziemi, ośrodek trzęsienia ziemi – epicentrum, natężenie trzęsienia ziemi, sejsmograf • umie przedstawić przyczyny i skutki trzęsień ziemi • zna obszary o największym natężeniu trzęsień ziemi i potrafi te obszary wskazać na mapie tematycznej – sejsmika 	<p>wulkanicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi zapomocą map „Sejsmika” i „Rozmieszczenie ludności na Ziemi”, wskazać obszary gęsto zaludnione, zagrożone katastrofalnymi skutkami trzęsień ziemi • umie podać przykłady w czasach historycznych i współczesnych katastrofalnych wybuchów wulkanów i trzęsień ziemi
18.	<p>Dlaczego Ziemia się zmienia? Powstawanie gór</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna terminy: góry fałdowe, góry zrębowe, góry wulkaniczne • na mapie fizycznej świata umie wskazać przykłady tych gór • na rysunkach schematycznych umie rozpoznać fałd prosty, fałd pochylony, fałd leżący oraz linię uskoku, rów tektoniczny, zrzęb; potrafi skojarzyć te terminy z przykładami gór 	<ul style="list-style-type: none"> • na schematach umie rozpoznać struktury fałdowe i tektoniczne i wyjaśnić ich powstanie • na podstawie mapy tematycznej geologia – tektonika umie wskazać góry o strukturze fałdowej, góry zrębowe i góry wulkaniczne

Semestr II

Dział programowy	Nr lekcji	Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
Ziemia jako środowisko życia	1.	Dlaczego Ziemia się zmienia? Wietrzenie	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się terminami: wietrzenie, wietrzenie mechaniczne (fizyczne), wietrzenie chemiczne • charakteryzuje zjawiska krasowe, z uwzględnieniem nazw: jaskinie krasowe (stalaktyty, stalagmity) • rozróżnia rodzaje wietrzenia • wskazuje obszary na kuli ziemskiej o różnych rodzajach wietrzenia i wskazuje je na mapie fizycznej świata 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zależność przebiegu i efektów wietrzenia od warunków klimatycznych i rodzaju skał podlegających wietrzeniu • rysuje schemat przekroju jaskini krasowej, z uwzględnieniem charakterystycznych form krasowych • podaje przykłady ciekawych jaskiń w Polsce i na świecie
	2.	Rzeźbiarze lądów	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rzeźbotwórczą działalność wód płynących w różnych strefach klimatycznych • charakteryzuje rzeźbotwórczą działalność wiatru • charakteryzuje rzeźbotwórczą działalność lodowców • charakteryzuje rzeźbotwórczą działalność wód morskich 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje na rysunkach, fotografiach rzeźbotwórczą działalność wód płynących, wiatru, lodowców, wód morskich • wskazuje na mapie fizycznej świata przykłady obszarów z przewagą rzeźbotwórczej działalności wód płynących, wiatru, lodowców, wód morskich
	3.	Jak powstają gleby?	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że gleby są końcowym produktem wietrzenia skał, na której rosną rośliny i żyją organizmy • wie, że na proces glebotwórczy ma wpływ wietrzenie, skała macierzysta i procesy przemieszczania składników mineralno-organiczných 	<ul style="list-style-type: none"> • rysuje profil gleby biellicowej • wyjaśnia i określa cechy podstawowych gleb strefowych i astrefowych • wyjaśnia wpływ typu gleb na gospodarkę rolną • rozpoznaje i nazywa gleby w najbliższej okolicy

		<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje profile gleb: bielcowych, czarnoziemiu (na rysunkach i w terenie) wskazuje na mapie gleb świata gleby strefowe i gleby astrefowe 	
4.	Te, co rosną, skaczą i fruważą	<ul style="list-style-type: none"> stosuje terminy: biosfera, flora, fauna wyjaśnia przyczyny zróżnicowania roślinności na świecie wskazuje na mapie główne formacje roślinne świata, strefowe i astrefowe podaje przykłady charakterystycznych dla różnych środowisk lądowych i wodnych 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje geograficzne przyczyny zróżnicowania roślinności na kuli ziemskiej wskazuje geograficzne przyczyny zróżnicowania świata zwierzęcego
5.	Świat mroźnej tundry i tajgi	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata obszary tundry i tajgi wyjaśnia nazwy: tundra, wieloletnia zmarzlina, tajga charakteryzuje warunki klimatyczne (temperaturę, opady), świat roślinny, główne zwierzęta tundry i tajgi 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje krajobraz tundry w okresie dnia i nocy polarnej opisuje krajobraz tajgi charakteryzuje główne typy roślinności i przykłady zwierząt tundry i tajgi opisuje warunki życia człowieka w tundrze i tajdze
6.	Na stepach i w liściastych lasach	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata rozmieszczenie stepów i lasów liściastych wyjaśnia nazwy: step, preria, pampa i wskazuje obszary występowania charakteryzuje warunki klimatyczne (temperatura, opady), świat roślinny i piętra roślinne w lesie liściastym wymienia produkty, które uzyskuje się z przetworzenia drzew liściastych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje krajobraz lasów liściastych w różnych porach roku opisuje krajobraz stepu wypowiada się na temat znaczenia gospodarczego stepów i lasów liściastych
7.	Roślinność	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje rozmieszczenie strefy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje krajobraz strefy śródziemnomorskiej, z

	<p>śródziemnomorska i pustynie</p>	<p>roślinności śródziemnomorskiej na mapie roślinności świata</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje rozmieszczenie pustyń i półpustyń na mapie fizycznej i roślinności świata • podaje nazwy największych pustyń na kontynentach • wyjaśnia mechanizm powstania pustyń piaszczystych, żwirowych, kamienistych • charakteryzuje warunki klimatyczne i roślinność w strefie śródziemnomorskiej • opisuje warunki klimatyczne (temperaturę, opady) i typ roślinności na obszarach pustyń i półpustyń • opisuje warunki życia w oazach położonych wśród pustyń 	<p>uwzględnieniem warunków klimatycznych i roślinnych, wskazuje przyczyny rozwoju turystyki i gospodarki rolnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje krajobraz różnych typów pustyń • nazywa bogactwa naturalne terenów pustynnych, wie które kraje z tych bogactw korzystają
8.	<p>W gorących sawannach i wilgotnych lasach równikowych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje rozmieszczenie strefy wilgotnych lasów równikowych na mapie roślinności świata • opisuje warunki klimatyczne (temperaturę i opady) na terenach wilgotnych lasów równikowych • charakteryzuje piętrowy układ roślinności w lesie równikowym • wymienia największe kompleksy lasów równikowych • wskazuje rozmieszczenie sawanny na mapie roślinności świata • opisuje warunki klimatyczne, 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje krajobraz wilgotnego lasu równikowego, opisuje warunki klimatyczne, roślinność, gospodarkę • przedstawia i uzasadnia pogląd na temat ochrony wilgotnych lasów równikowych, ocenia przyrodniczą rolę tych lasów • opisuje krajobraz sawanny z uwzględnieniem klimatu, roślinności i zwierząt sawanny • ochrona przyrody sawanny, parki krajobrazowe i narodowe – przykłady

		<p>roślinność, charakterystyczne zwierzęta sawanny</p> <ul style="list-style-type: none"> • przykłady obszarów sawannowych w Afryce, Ameryce Południowej, na kontynencie azjatyckim 		
	9.	Co rośnie w górach?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia piętrowy układ klimatu w górach • wyjaśnia piętrowy układ roślinności w górach • charakteryzuje piętra roślinne różnych stref w górach 	<ul style="list-style-type: none"> • za pomocą rysunku wyjaśnia przyczyny zróżnicowania warunków klimatycznych i roślinności w zależności od wysokości nad poziomem morza
	10.	Co słychać na wyspach?	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie fizycznej wyspy pochodzenia wulkanicznego, atole i wyspy pochodzenia kontynentalnego • wymienia charakterystyczne cechy flory i fauny tych wysp (gatunki endemiczne i reliktowe) • zna nazwy wysp, które pełnią ważną rolę w turystyce międzynarodowej 	<ul style="list-style-type: none"> • rysuje kolejne etapy powstawania atolu • wie, czym trudnią się mieszkańcy wysp wulkanicznych, a czym mieszkańcy atoli
Historia Ziemi	11.	Nasza stara Ziemia	<ul style="list-style-type: none"> • zna nazwy i chronologiczną kolejność poszczególnych er i okresów w dziejach Ziemi • zna ważniejsze wydarzenia geologiczne w poszczególnych erach • stosuje terminy: ewolucja, era, okres geologiczny, skamieniałości przewodnie • interpretuje podstawowe mapy geologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> • zna nazwy nauk zajmujących się badaniem dziejów Ziemi • interpretuje z profilu geologicznego zdarzenia geologiczne i ich kolejność
	12.	Obyś żył w ciekawych	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje ważniejsze wydarzenia geologiczne i umieszcza je 	<ul style="list-style-type: none"> • zna orogenezy i potrafi im przyporządkować nazwy gór

		czasach	<p>chronologicznie w erach oraz w okresach</p> <ul style="list-style-type: none"> • interpretuje mapy geologiczne: tektonika, stratygrafia • zna ważniejsze orogenezy 	<ul style="list-style-type: none"> • określa w przybliżeniu czas trwania poszczególnych er • opisuje główne etapy formowania się kontynentów i oceanów
Człowiek a jego środowisko	13.	Człowiek wykorzystuje Ziemię	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia elementy środowiska, które mają wpływ na działalność człowieka: klimat, ukształtowanie powierzchni, woda, gleby, surowce mineralne • prezentuje pogląd na temat wpływu środowiska przyrodniczego na gospodarkę i życie ludzi 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady gospodarczego wykorzystania środowiska przyrodniczego przez człowieka • podaje przykłady ochrony elementów środowiska przyrodniczego w swojej najbliższej okolicy
	14.	Człowiek niszczy Ziemię	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że nieumiejętna działalność człowieka prowadzi do zniszczenia środowiska przyrodniczego • rozumie znaczenie określeń: kwaśne deszcze, efekt cieplarniany, dziura ozonowa • wymienia sposoby ochrony: atmosfery, litosfery, hydrosfery, biosfery, pedosfery przed zanieczyszczeniem 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia skutki kwaśnych deszczów, efektu cieplarnianego oraz dziury ozonowej • omawia przykłady niszczenia i ochrony środowiska w okolicy domu i szkoły

**Roczny plan wynikowy nauczania geografii
w II klasie gimnazjum (1 godzina tygodniowo)**

Semestr I

Opracowała Jadwiga Tomalkiewicz

Dział programowy	Nr lekcji	Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
Gospodarowanie zasobami naturalnymi Ziemi	1.	Zasoby naturalne Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • wie, co znaczy termin: zasoby naturalne • wie, co znaczy termin: surowce mineralne • wylicza zasoby nieodnawialne Ziemi • wymienia zasoby odnawialne Ziemi • wymienia zasoby naturalne Ziemi, mające istotny wpływ na życie i gospodarkę człowieka • zna te zasoby naturalne, które są wykorzystywane w najbliższej miejscowości • interpretuje mapy tematyczne, ukazujące zasoby naturalne Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia te zasoby naturalne Ziemi, które są narażone na silną degradację pod wpływem gospodarczej działalności człowieka • wyjaśnia, dlaczego pojęcie „zasoby odnawialne” jest pojęciem względnym
	2.	Skąd czerpiemy energię? Surowce energetyczne	<ul style="list-style-type: none"> • zna surowce mineralne, które zaliczane są do surowców energetycznych • wie, które surowce mineralne 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienia znaczenie nazwy „energetyczne” • podaje przykłady odnawialnych i nieodnawialnych surowców

			<p>pełnią najważniejszą rolę we współczesnej energetyce</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i wskazuje na mapie świata obszary występowania ropy naftowej, węgla kamiennego, węgla brunatnego, gazu ziemnego • posługując się rocznikiem statystycznym wskazuje światowych wydobywców ropy naftowej, węgla kamiennego, brunatnego, gazu ziemnego • posługując się rocznikiem statystycznym wymienia największych producentów energii elektrycznej 	<p>energetycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, które miejsce w świecie, po roku 1990, zajmuje Polska w wydobywaniu węgla kamiennego, i dlaczego? • posługując się mapami tematycznymi i rocznikiem statystycznym wymienia wielkich eksporterów i importerów surowców energetycznych • wie, jak eksploatuje się surowce energetyczne
	3.	Nowe źródła energii	<ul style="list-style-type: none"> • wie, dlaczego we współczesnym świecie wzrasta zapotrzebowanie na niekonwencjonalne źródła energii • wie, w których krajach, i dlaczego, powstają hydroelektrownie • wie, w których krajach jest najwięcej elektrowni atomowych i wie, które pierwiastki promieniotwórcze są wykorzystywane w energetyce atomowej • wie, które kraje wykorzystują do produkcji energii: 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady największych elektrowni wodnych na świecie • wyjaśnia mechanizm produkcji energii z alternatywnych źródeł • wie, dlaczego niekonwencjonalne źródło energii nie zanieczyszcza środowiska geograficznego • wie, dlaczego we współczesnym świecie niekonwencjonalne źródła energii nie są jej podstawowym źródłem

			<p>przyływy i odpływy morskie, wiatr, słońce, ciepłe wody i gaz znajdujący się pod powierzchnią ziemi</p> <ul style="list-style-type: none"> • z pomocą map tematycznych i rocznika statystycznego podaje przykłady krajów, które produkują energię elektryczną ze źródeł alternatywnych 	
	4.	Surowce metaliczne i ich zastosowanie	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rudy żelaza oraz rudy metali nieżelaznych oraz metali szlachetnych • wskazuje na mapie surowców mineralnych świata, obszary występowania rud żelaza, rud metali nieżelaznych oraz metali szlachetnych • posługując się rocznikiem statystycznym wskazuje światowych wydobywców rud żelaza, rud metali nieżelaznych, rud metali szlachetnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie jest zastosowanie żelaza, aluminium, miedzi, potrafi podać przykłady zastosowania na skalę przemysłową oraz w życiu codziennym • potrafi podać przykłady krajów, które produkują najwięcej aluminium, wie również, dlaczego
	5.	Surowce chemiczne i ich zastosowanie	<ul style="list-style-type: none"> • wie, które surowce mineralne nazywane są surowcami chemicznymi • wie, które surowce mineralne mają zastosowanie w przemyśle chemii organicznej, a które w przemyśle chemii nieorganicznej • wskazuje na mapie surowców 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie jest zastosowanie produktów chemii organicznej • wie, jakie jest zastosowanie produktów chemii nieorganicznej • wyjaśnia wpływ odkrywkowej eksploatacji surowców chemicznych na stan środowiska przyrodniczego,

			<p>mineralnych świata, obszary występowania: siarki, soli kamiennej, soli potasowej, fosforytów</p> <ul style="list-style-type: none"> • posługując się rocznikiem statystycznym wskazuje światowych wydobywców: siarki, soli kamiennej, soli potasowej, fosforytów • posługując się rocznikiem statystycznym wskazuje największych producentów: kwasu siarkowego, sztucznych nawozów potasowych i nawozów fosforowych 	<p>potrafi podać przykłady</p>
	6.	Przemysł przetwórczy. Najważniejsze regiony przemysłowe świata	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje przemysł na: przemysł wydobywczy (górnictwo) i przemysł przetwórczy • klasyfikuje przemysł przetwórczy np. na przemysł ciężki i lekki • zna terminy: ośrodek przemysłowy, okręg przemysłowy • potrafi podać przykłady okręgów przemysłowych, z uwzględnieniem specjalizacji: okręgi przemysłu ciężkiego, okręgi przemysłu włókienniczego 	<ul style="list-style-type: none"> • za pomocą schematu przedstawia klasyfikację przemysłu przetwórczego • wymienia zakłady przemysłowe znajdujące się w najbliższej okolicy • na mapie gospodarczej świata wskazuje współczesne okręgi przemysłowe • wyjaśnia, dlaczego Dolina Krzemowa w USA zalicza się do współczesnych okręgów przemysłowych

			<ul style="list-style-type: none"> z pomocą mapy gospodarczej świata wskazuje rozmieszczenie największych okręgów przemysłowych świata, wie również, jaka jest specjalizacja tych okręgów 	
	7.	Co rośnie na polach?	<ul style="list-style-type: none"> wie, od czego zależy zróżnicowanie upraw na świecie z pomocą mapy świata i mapy w podręczniku wskazuje główne obszary upraw zbóż wie, które rośliny uprawne nazywane są żywieniowymi z pomocą mapy świata „Rolnictwo” (w atlasie) i mapy w podręczniku „Ważniejsze uprawy na świecie”, wskazuje główne obszary uprawy bawełny, buraków cukrowych, używek oraz owoców cytrusowych z pomocą mapy świata oraz rocznika statystycznego wskazuje kraje, w których uprawia się najczęściej: pszenicy, buraków cukrowych, bawełny, kawy, herbaty, ryżu 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rośliny, których uprawa wymaga nawadniania wyjaśnia związki między strefami klimatycznymi świata a rodzajami upraw podaje przykłady upraw, które nie pochodzą z naszego kraju, a są niezbędne w życiu codziennym, wie skąd się je sprowadza
	8.	Po co hoduje się zwierzęta?	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: chów, hodowla, pogłowie wyjaśnia wpływ środowiska przyrodniczego i np. religii na 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależności między strefami klimatycznymi, strefami roślinnymi a rodzajem hodowli

			<p>rozwój hodowli</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna cele hodowli - mięso, mleko, skóra i wełna, futra, jaja • z pomocą map tematycznych wyznacza główne obszary hodowli na świecie bydła rogatego, trzody chlewnej, owiec • z pomocą mapy świata oraz rocznika statystycznego wskazuje kraje, w których hoduje się najczęściej bydła rogatego, trzody chlewnej, owiec 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia charakterystyczne cechy hodowli w krajach wysoko rozwiniętych i słabo rozwiniętych
	9.	Rolnictwo nie wszędzie jest takie samo	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że rolnictwo składa się z produkcji roślinnej (uprawy) i produkcji zwierzęcej (hodowli) • wyjaśnia różne sposoby użytkowania i wie, z czego wynikają • wyjaśnia terminy: rolnictwo ekstensywne, rolnictwo intensywne (zbiory, plony) • z pomocą mapy podaje przykłady krajów o rolnictwie ekstensywnym i rolnictwie intensywnym • korzystając z rocznika statystycznego wymienia kraje, które, mają największe plony z hektara, w uprawie pszenicy ryżu, buraków cukrowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związki między warunkami przyrodniczymi, społeczno-ekonomicznymi a typem gospodarki rolnej • wskazuje obszary niedoboru żywności i wyjaśnia przyczyny ich występowania

	10.	Do czego służą lasy?	<ul style="list-style-type: none"> • umie wskazać na mapie tematycznej i mapie fizycznej świata główne obszary leśne • omawia przydatność gospodarczą lasów • podaje przykłady racjonalnej i rabunkowej gospodarki leśnej • wskazuje skutki niszczenia lasów • uzasadnia konieczność racjonalnej gospodarki zasobami leśnymi, uwzględniając różnorodną rolę lasów: rolę gospodarczą, rolę ekologiczną 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi podać korzyści z istnienia lasów i omówić je na przykładzie najbliższej okolicy • nazywa gatunki drzew rosnące w tajdze • nazywa gatunki drzew rosnące na obszarach Amazonii, środkowej części Afryki i na Archipelagu Malajskim • wyjaśnia termin „biomasa”
	11.	Wodne skarby	<ul style="list-style-type: none"> • zna znaczenie rybołówstwa i akwakultur w zaspokajaniu potrzeb żywieniowych • na mapie fizycznej i świata wskazuje główne miejsca połowów morskich i omawia problemy dotyczące ich wykorzystania • na mapie świata wskazuje kraje, które mają największy udział w światowym rybołówstwie 	<ul style="list-style-type: none"> • zna nazwy krajów, które mają największe połowy na jednego mieszkańca • wskazuje na mapie najzasobniejsze łowiska Oceanu Atlantyckiego i Oceanu Spokojnego
	12.	Bogactwo krajobrazu	<ul style="list-style-type: none"> • na mapie krajobrazowej świata wskazuje krajobrazy strefowe i astrefowe • opisuje przykłady krajobrazu silnie przekształconego i słabo 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: atrakcyjność turystyczna a krajobraz, infrastruktura turystyczna • opisuje walory krajobrazu najbliższej okolicy i wskazuje

			<p>przekształconego przez człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia wpływ krajobrazu na rozwój turystyki i wypoczynku • na mapie krajobrazowej świata wskazuje obszary i miejsca o silnie rozwiniętej turystyce 	<p>na zależności między krajobrazem a rozwojem turystyki</p>
	13.	Jak to wszystko przewieźć?	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie terminy: transport, transport lądowy, transport przesyłowy, transport rurociągowy, transport wodny (morski, śródlądowy), transport lotniczy • na mapie tematycznej wskazuje największe porty morskie, śródlądowe oraz porty lotnicze • opisuje znaczenie głównych szlaków przewozu i głównych przewoźników 	<ul style="list-style-type: none"> • na wybranych przykładach charakteryzuje poszczególne rodzaje transportu • wyjaśnia rolę transportu w gospodarce • opisuje rodzaje transportu w najbliższej okolicy, ocenia stan dróg w okolicy szkoły

Semestr II

Dział programowy	Nr lekcji	Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
Współczesne przemiany gospodarcze, społeczne i polityczne na świecie	1.	Jak bardzo świat jest różny?	<ul style="list-style-type: none"> • na mapie politycznej świata wskazuje regiony polityczno-kulturowe i wyjaśnia przyczyny takiego zróżnicowania • na podstawie danych statystycznych i mapy politycznej świata wskazuje państwa o zróżnicowanym poziomie gospodarczym • wskazuje na mapie politycznej świata kraje wysoko rozwinięte gospodarczo, państwa o gospodarce „przejściowej”, „państwa naftowe”, „azjatyckie tygrysy” oraz kraje zwane tzw. „czwartym światem” 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie ocenia znaczenie aktualnych wydarzeń politycznych, z uwzględnieniem ich bliskich i odległych następstw • wyjaśnia, jak należy interpretować PKB na jednego mieszkańca, potrafi podać przyczyny oraz zróżnicować PKB na jednego mieszkańca
	2.	Ludność świata	<ul style="list-style-type: none"> • określa, korzystając z rocznika statystycznego, liczbę ludności świata w danym roku • wyjaśnia terminy: ekumena, subekumena, anekumena i wskazuje na mapie fizycznej świata przykłady tych 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności świata • charakteryzuje rasy mieszane i wskazuje na odpowiedniej mapie zasięgi ras głównych i mieszanych

			<p>obszarów</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin „gęstość zaludnienia” i z pomocą rocznika wymienia i wskazuje na mapie demograficznej regiony o zróżnicowanej gęstości zaludnienia • wyjaśnia terminy: rasa, odmiana ludzka, naród • charakteryzuje zróżnicowanie rasowe, narodowościowe i językowe ludności świata • wymienia i wskazuje na mapie politycznej świata trzy najludniejsze państwa • wyjaśnia przyczyny i skutki braku tolerancji wobec ludzi odmiennej rasy czy narodowości. 	<ul style="list-style-type: none"> • rysuje diagram wzrostu liczby ludności świata w określonych latach • wymienia i wskazuje na mapie politycznej najliczniejsze państwa na poszczególnych kontynentach • podaje konsekwencje i przykłady braku tolerancji wobec ludzi o odmiennej rasie lub narodowości
	3.	Czy ludzi jest za dużo?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: przyrost naturalny, piramida wieku, eksplozja demograficzna • wyjaśnia przyczyny i skutki eksplozji demograficznej i podaje przykłady różnych metod jej zapobiegania • wyjaśnia przyczyny i wskazuje na mapie świata obszary głodu i niedożywienia 	<ul style="list-style-type: none"> • interpretuje piramidę wieku różnych państw, w tym: bogatych, rozwiniętych gospodarczo oraz biednych, rozwijających się • analizuje piramidę płci i wieku, oblicza strukturę wieku na jej podstawie • analizuje, interpretuje demograficzne dane statystyczne, wykresy, mapy

			<ul style="list-style-type: none"> • ma szacunek dla „każdej kromki chleba” i potrafi dzielić się z potrzebującymi 	<p>oraz wnioskuje na ich podstawie</p> <ul style="list-style-type: none"> • oblicza przyrost naturalny i przyrost rzeczywisty dla wybranych państw (na podstawie danych z rocznika statystycznego)
	4.	Ludzie migrują	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie terminy: migracja, emigracja, imigracja, migracje transkontynentalne i wewnętrzne • wyjaśnia przyczyny i skutki największych migracji transkontynentalnych, dawnych i współczesnych • wymienia okresy i główne kierunki migracji ludzi i podaje charakterystyczne przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki współczesnych migracji zewnętrznych • wyjaśnia przyczyny i skutki współczesnych migracji wewnętrznych • rozumie, dlaczego region, w którym mieszka jest obszarem na który ludność „napływa” lub z niego „odpływa”
	5.	Jak powstają miasta?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia i stosuje ze zrozumieniem terminy: czynniki miastotwórcze, urbanizacja, aglomeracja, stopień urbanizacji, konurbacja, zespół metropolitalny, slumsy, strefa podmiejska • charakteryzuje czynniki i przyczyny wzrostu liczby ludności miejskiej • na mapie świata wskazuje największe miasta i ich 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje przebieg wzrostu liczby ludności miejskiej na świecie, w porównaniu ze wzrostem ogólnej liczby ludności • prognozuje procesy urbanizacyjne w różnych regionach świata • dostrzega i charakteryzuje pozytywne i negatywne aspekty urbanizacji • wskazuje i opisuje przyczyny powstania megalopolis na

			<p>rozmieszczenie na kontynentach</p> <ul style="list-style-type: none"> • z pomocą rocznika statystycznego charakteryzuje dynamikę rozwoju wielkich miast w różnych regionach świata • przedstawia problemy i zagrożenia wielkich miast oraz ich wpływ na środowisko i zdrowie ludzi 	<p>różnych kontynentach</p> <ul style="list-style-type: none"> • z pomocą rocznika statystycznego potrafi uszeregować wielkie miasta świata według liczby mieszkańców
	6.	Nie wszystkim dobrze się żyje	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady na to, że świat jest zróżnicowany pod względem gospodarczym, co odbija się na poziomie życia ludności • wymienia przykłady obszarów nadwyżek i niedoboru żywności • wskazuje na mapie świata obszary, gdzie ludność głoduje • charakteryzuje złe warunki życia dorosłych i dzieci • charakteryzuje dobre warunki życia dorosłych i dzieci 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na odpowiednich mapach tematycznych świata wielkich eksporterów żywności • z pomocą odpowiednich map tematycznych oraz danych z rocznika statystycznego wymienia wielkich importerów żywności • wyjaśnia przyczyny ubóstwa w różnych regionach świata • stawia hipotezy na temat: jak zlikwidować nędzę i ubóstwo; doбира właściwe przykłady
	7.	Żyć w dobrym stylu	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie termin: styl życia • podaje przykłady stylu życia mieszkańców państw bogatych • podaje przykłady stylu życia 	<ul style="list-style-type: none"> • prognozuje, w których regionach świata styl życia mieszkańców będzie się zmieniał, i jakie to będą zmiany

			mieszkańców państw biednych	<ul style="list-style-type: none"> ocenia styl życia mieszkańców we własnym regionie oraz styl życia swojej rodziny
	8.	Globalna wioska	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie określenia „globalna wioska” wyjaśnia terminy: łączność, telegrafia, telefonia, internet, telekomunikacja, telekomunikacja bezprzewodowa, satelitarna charakteryzuje rodzaje łączności charakteryzuje rozwój nowoczesnych środków łączności opisuje stan i rozwój łączności w najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje przyrodnicze i społeczno-gospodarcze uwarunkowania rozwoju łączności na wybranych obszarach świata ocenia wpływ łączności na środowisko i życie mieszkańców ocenia stan i rozwój łączności w najbliższej okolicy
	9.	Co dalej z gospodarką?	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia określenia: gospodarka rolnicza, gospodarka przemysłowa, gospodarka, w której dominują usługi wyjaśnia terminy: industrializacja, postindustrializacja, bogata Północ, biedne Południe, technopolie, mikroprocesor, struktura przemysłu wyjaśnia współczesne tendencje i zmiany w 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje fazy rozwoju gospodarki światowej, podając właściwe przykłady wyjaśnia i podaje przykłady państw, w których rozwinięty jest sektor usług ocenia zmiany w strukturze przemysłu ocenia zmiany w rozmieszczeniu produkcji w różnych regionach świata prognozuje i wskazuje

			<p>strukturze przemysłu i rozmieszczeniu produkcji</p> <ul style="list-style-type: none"> • z wykorzystaniem odpowiednich map tematycznych i danych liczbowych z rocznika statystycznego, wymienia i wskazuje wielkie technopolie na świecie • wymienia rodzaje usług, które rozwinęły się w najbliższej okolicy 	<p>najlepsze warunki dla powstania technopolii w najbliższej okolicy, Polsce i w innych regionach świata</p>
	10.	Gwałtowny rozwój turystyki	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: turystyka, turysta, agroturystyka, walory turystyczne, infrastruktura turystyczna • charakteryzuje rodzaje turystyki • wyjaśnia znaczenie turystyki w gospodarce państw • charakteryzuje związki między warunkami przyrodniczymi i pozaprzyrodniczymi a rozwojem turystyki • z wykorzystaniem map tematycznych wskazuje główne regiony turystyczne na świecie • wymienia walory turystyczne najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> • na wybranych przykładach wskazuje wpływ turystyki na aktywizację regionów • ocenia atrakcyjność turystyczną wybranych regionów • charakteryzuje, z wykorzystaniem map tematycznych i danych statystycznych, atrakcyjność i stopień zagospodarowania turystycznego głównych regionów turystycznych świata • rysuje diagramy ilustrujące rozwój turystyki światowej w latach 1950 – 2000 • prognozuje, jak można zarobić na turystyce w najbliższej okolicy

	11.	Co tam słyhać w polityce?	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą mapy politycznej świata wskazuje państwa o różnych ustrojach politycznych • wymienia państwa wysoko rozwinięte gospodarczo i ich stolice, wskazuje je na mapie politycznej świata • wymienia najważniejsze państwa słabo rozwinięte gospodarczo i ich stolice, wskazuje je na mapie politycznej świata • wskazuje na mapie politycznej świata państwa postkomunistyczne 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zmiany polityczne na świecie po II wojnie światowej • wyjaśnia zmiany polityczne we współczesnym świecie • charakteryzuje największe zagrożenia w polityce globalnej i w polityce regionalnej • charakteryzuje problemy integracyjne we współczesnym świecie • ocenia znaczenie aktualnych wydarzeń politycznych oraz ocenia ich bliskie i odległe następstwa
	12.	Czy dobrze być kolonią?	<ul style="list-style-type: none"> • zna przykłady terytoriów zależnych na świecie i wskazuje je na mapie politycznej • wyjaśnia termin: dekolonizacja • wie, że proces uzyskiwania niepodległości jeszcze się nie zakończył 	<ul style="list-style-type: none"> • zna przykłady terytoriów zależnych na ocenach i wskazuje je na mapie politycznej świata • na wybranych przykładach wyjaśnia, dlaczego niektóre terytoria niesamodzielne nie dążą do niepodległości
	13.	Renesans islamu	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że ludność świata wyznaje różne religie • wyjaśnia terminy: islam, judaizm, chrześcijaństwo, buddyzm • wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia podstawowe różnice między głównymi religiami • korzystając z rocznika statystycznego porządkuje, rysuje wykresy liczby wyznawców głównych religii

			<p>tematycznej (religie świata) zasięgi: islamu, chrześcijaństwa, judaizmu, buddyzmu</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie i stosuje zasady tolerancji wobec ludzi innych wyznań • wyjaśnia, dlaczego fundamentalizm islamski jest groźny dla pokoju światowego	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie danych statystycznych wnioskuje, że tempo wzrostu liczby wyznawców różnych religii nie jest takie samo, najszybciej rośnie liczba wyznawców islamu
--	--	--	---	---

**Roczny plan wynikowy nauczania geografii
w III klasie gimnazjum (2 godziny tygodniowo)**

Semestr I

Opracowała Jadwiga Tomalkiewicz

Dział programowy	Nr lekcji	Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
Państwa świata	1.	Stany Zjednoczone – najpotężniejsze państwo świata	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie geograficzne USA • wskazuje USA na mapie politycznej i fizycznej świata • na mapie fizycznej USA wskazuje krainy geograficzne, strefy klimatyczne, strefy roślinne • wymienia nazwę stolicy i nazwy ważnych stanów • z pomocą map tematycznych (atlas geograficzny) i danych liczbowych rocznika statystycznego określa powierzchnię, liczbę ludności, gęstość zaludnienia, duże miasto, PKB na jednego mieszkańca, główne surowce mineralne, dawne i współczesne okręgi przemysłowe, główne uprawy, sieć transportu, turystykę 	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą map tematycznych i danych liczbowych z rocznika statystycznego, wyjaśnia określenie: „USA – najpotężniejsze państwo świata” • charakteryzuje rolę USA we współczesnym świecie • zna walory turystyczne środowiska przyrodniczego Stanów Zjednoczonych • wymienia skupiska Polonii w USA • wyjaśnia problemy związane z zanieczyszczeniem i ochroną środowiska przyrodniczego

			<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje główne problemy gospodarcze, społeczne, polityczne 	
	2.	Rosja – największe państwo świata	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie geograficzne Rosji • wskazuje Rosję na mapie politycznej i fizycznej świata • na mapie fizycznej i krajobrazowej wskazuje krainy geograficzne, strefy klimatyczne, strefy krajobrazowe • z pomocą rocznika statystycznego wymienia powierzchnię, liczbę ludności, gęstość zaludnienia, stolicę, inne duże miasta, PKB na jednego mieszkańca • wymienia i wskazuje na mapie tematycznej regiony wydobywania: węgla kamiennego, ropy naftowej, rud żelaza, gazu ziemnego, boksytów, złota, diamentów • z pomocą map tematycznych i danych liczbowych z rocznika statystycznego charakteryzuje okręgi przemysłowe, główne uprawy, sieć transportu • charakteryzuje główne problemy gospodarcze, społeczne, polityczne Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia korzyści i kłopoty, jakie sprawia posiadanie przez państwo dużego terytorium • z pomocą mapy politycznej wymienia nazwy państwa, z którymi graniczy Rosja • wyjaśnia przyczyny kryzysu gospodarczego, społecznego i politycznego Rosji od końca lat 80 XX w. • charakteryzuje przyczyny zanieczyszczenia i degradacji środowiska przyrodniczego w Rosji

	3.	Chiny – najludniejsze państwo świata	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie geograficzne Chińskiej Republiki Ludowej • wskazuje Chiny na mapie politycznej i fizycznej Azji i świata • na mapie fizycznej i krajobrazowej wskazuje wielki region przyrodniczy, strefy klimatyczne, roślinne i krajobrazowe • z pomocą rocznika statystycznego podaje powierzchnię, liczbę ludności, gęstość zaludnienia, stolicę, inne duże miasta, PKB na jednego mieszkańca • na mapie tematycznej wskazuje miejsca wydobycia węgla kamiennego, ropy naftowej, rud żelaza, gazu ziemnego, wolframu i cyny • pomocą map tematycznych i danych liczbowych z rocznika statystycznego charakteryzuje: sytuację demograficzną, nierównomierne rozmieszczenie ludności, okręgi przemysłowe, główne uprawy, hodowlę, transport, handel • charakteryzuje główne 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, z pomocą map tematycznych, danych liczbowych z rocznika statystycznego, jakie konsekwencje wynikają z faktu, że Chiny są najludniejszym państwem świata • wyjaśnia konsekwencje wynikające z tego, że Chiny są krajem o bardzo szybkim tempie rozwoju gospodarczego, przy niskiej produkcji w przeliczeniu na jednego mieszkańca • uzasadnia, dlaczego Chiny nazwano „Państwem Środka” • opisuje charakterystyczne cechy i specyfikę kultury chińskiej
--	----	--------------------------------------	--	---

			problemy dynamicznego rozwoju gospodarczego, problemy społeczne, polityczne, kulturowe	
	4.	Francja – piękny kraj bogatej historii i dobrej kuchni	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie geograficzne Francji • wskazuje Francję na mapie politycznej i fizycznej Europy i świata • na mapie fizycznej i krajobrazowej wskazuje krainy geograficzne Francji • z pomocą map tematycznych charakteryzuje klimat, roślinność, sieć rzeczną • z pomocą rocznika statystycznego podaje powierzchnię, liczbę ludności, gęstość zaludnienia, stolicę, inne duże miasta, PKB na jednego mieszkańca • z pomocą map tematycznych i danych liczbowych z rocznika statystycznego charakteryzuje gospodarkę Francji, opartej na sektorze usług, doskonale rozwiniętym przemyśle, rolnictwie, nowoczesnym transporcie i rozwiniętej turystyce • charakteryzuje współczesne problemy gospodarcze i 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rolę Francji we współczesnej Europie i w świecie • zna walory turystyczne środowiska przyrodniczego Francji • wyjaśnia problemy związane z zanieczyszczeniem i ochroną środowiska przyrodniczego • wymienia skupiska Polonii we Francji • wymienia charakterystyczne miejsca, zabytki i obiekty specyficzne dla kultury i historii Francji

			polityczne Francji, jako państwa Unii Europejskiej	
	5.	Grecja – kraj na półwyspie i na wyspach	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie geograficzne Grecji na mapie politycznej i fizycznej Europy i świata • na mapie fizycznej Europy wskazuje morza oblewające Grecję, półwyspy i większe wyspy • z pomocą rocznika statystycznego podaje powierzchnię, liczbę ludności, gęstość zaludnienia, stolicę, inne duże miasta, PKB na jednego mieszkańca • z pomocą map tematycznych i danych liczbowych rocznika statystycznego charakteryzuje gospodarkę Grecji: główne uprawy, hodowlę • wyjaśnia, dlaczego turystyka jest najważniejszym źródłem dochodów Grecji, i dlaczego Grecja ma jedną z największych w świecie flot handlowych • wyjaśnia historyczną i współczesną rolę Grecji jako potęgi starożytnego świata 	<ul style="list-style-type: none"> • zna walory turystyczne środowiska przyrodniczego Grecji • wymienia miejsca, zabytki i obiekty, charakterystyczne dla kultury i historii Grecji • wyjaśnia, dlaczego w Grecji dobrze rozwinął się transport morski
	6.	Tunezja – arabski turystyczny raj	<ul style="list-style-type: none"> • wie, które kraje należą do Maghrebu, potrafi je wskazać 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje walory turystyczne środowiska przyrodniczego

			<p>na mapie politycznej Afryki</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje, z pomocą map tematycznych, główne cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki Tunezji • interpretuje informacje pochodzące z różnych źródeł i wnioskuje na ich podstawie o roli turystyki w gospodarce Tunezji 	<p>Tunezji</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia miejsca, zabytki i obiekty, charakterystyczne dla kultury i historii Tunezji
	7.	Madagaskar – dziw Czarnej Afryki	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie Madagaskaru na mapie politycznej świata • z pomocą map tematycznych opisuje główne cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki Madagaskaru • wyjaśnia, dlaczego Madagaskar zaliczany jest do najuboższych państw na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia związki Madagaskaru z Polską • wyjaśnia, dlaczego na wyspie nie rozwija się turystyka
	8.	Brazylia – od Amazonii po karnawał w Rio de Janeiro	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie geograficzne Brazylii • wskazuje Brazylię na mapie politycznej świata • na mapie fizycznej i krajobrazowej wskazuje krainy geograficzne Brazylii • z pomocą map tematycznych charakteryzuje klimat, roślinność, sieć rzeczna, surowce mineralne • z pomocą rocznika 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje problemy związane z zanieczyszczeniem, degradacją środowiska przyrodniczego Brazylii • wymienia skupiska Polonii w Brazylii • wyjaśnia, jaki wpływ na środowisko przyrodnicze okolicy miała budowa ogromnego sztucznego jeziora Itaipu • zna nazwy i rozmieszczenie

			<p>statystycznego podaje powierzchnię, liczbę ludności, gęstość zaludnienia, stolicę, inne duże miasta, liczbę Polonii, PKB na jednego mieszkańca</p> <ul style="list-style-type: none"> • z pomocą map tematycznych i danych liczbowych z rocznika statystycznego wyjaśnia różnice w zaludnieniu i poziomie gospodarczym różnych regionów Brazylii • wyjaśnia związki zachodzące między środowiskiem przyrodniczym a gospodarką Brazylii 	<p>największych miast</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia rolę przemysłu wydobywczego i rolnictwa plantacyjnego w gospodarce Brazylii • wyjaśnia rolę Amazonki w komunikacji • wyjaśnia znaczenie rud żelaza, kawy, kakao w eksporcie Brazylii
	9.	Tajlandia – dumny „azjatycki tygrys”	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie Tajlandii na mapie politycznej Azji i świata • wyjaśnia termin „azjatycki tygrys” • z pomocą map tematycznych i danych liczbowych z rocznika statystycznego opisuje główne cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki Tajlandii • wyjaśnia , dlaczego Tajlandia zaliczana jest do „azjatyckich tygrysów”, tj. grupy państw nowo uprzemysłowionych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia określenie: ”Tajlandia, kraj wybitnie morski” • wyjaśnia wpływ rozciągłości południkowej Tajlandii na zróżnicowanie klimatyczne i krajobrazowe • opisuje atrakcje turystyczne w północnej i południowej części Tajlandii • wyjaśnia, dlaczego Tajlandia jest atrakcyjna dla turystów z Europy, Japonii i Australii
	10.	Kuba – karaibski bastion komunizmu	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie geograficzne Kuby jako wyspy 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje problemy polityczne, gospodarcze i

			<p>Wielkich Antyli</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego Kuba nazwana jest bastionem komunizmu • z pomocą map tematycznych opisuje główne cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki Kuby • potrafi podać przykłady wpływu ideologii na życie mieszkańców i gospodarkę tego kraju 	<p>społeczne Kuby, a także prognozuje kierunek przemian w tym kraju</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego Kuba nazywana jest perłą Antyli
	11.	Izrael – kraj zrodzony z tęsknoty za ojczyzną	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie Izraela – państwa Bliskiego Wschodu • wskazuje państwo Izrael na mapie politycznej Azji i świata • strefa Gazy i zachodni brzeg rzeki Jordan – miejsce konfliktu między Izraelem a Palestyną • z pomocą map tematycznych i danych liczbowych z rocznika statystycznego opisuje główne cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki Izraela • z pomocą rocznika statystycznego podaje powierzchnię, liczbę ludności, gęstość zaludnienia, stolicę, inne duże miasta, liczbę 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje główne informacje dotyczące powstania państwa Izrael • podaje lata wojen Izraela z sąsiednimi państwami arabskimi • wyjaśnia, dlaczego w trudnych warunkach przyrodniczych rozwój rolnictwa budzi podziw • uzasadnia przyczyny migracji Żydów z całego świata do Izraela

			<p>Polonii, PKB na jednego mieszkańca</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego Izrael zaliczany jest do państw dobrze rozwiniętych gospodarczo 	
	12.	Z czego żyją państwa–liliputy?	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi podać przykłady najmniejszych państw, nazwanych liliputami • potrafi wskazać na mapie politycznej świata najmniejsze państwa: Watykan, Andora, Singapur, Kuwejt, Nauru • z pomocą rocznika statystycznego podaje dane liczbowe dotyczące powierzchni, liczby ludności, gęstości zaludnienia, nazwy stolicy, religii, języka, PKB na jednego mieszkańca, najmniejszych państw • z pomocą map tematycznych i danych liczbowych z rocznika statystycznego oraz informacji z innych źródeł opisuje najistotniejsze cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki najmniejszych państw świata 	<ul style="list-style-type: none"> • wie „z czego żyją” mieszkańcy: Watykanu, Andory, Singapuru, Kuwejtu, Nauru • potrafi prognozować i wskazać tendencje rozwoju gospodarczego, społecznego i politycznego najmniejszych państw świata
Źródła konfliktów i próby ich rozwiązywania	13.	Wojna i pokój	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi podać i wskazać na mapie politycznej Europy oraz świata obszary współczesnych konfliktów 	<ul style="list-style-type: none"> • na mapie politycznej świata potrafi wyróżnić obszary spokojne i stabilne politycznie i obszary narastających

			<ul style="list-style-type: none"> • wie, które obszary należą do największych punktów zapalnych na kuli ziemskiej i potrafi je wskazać na mapie politycznej świata • wymienia najważniejsze przyczyny współczesnych konfliktów na świecie 	<p>konfliktów, nazywane ogniskami lub punktami zapalnymi</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i uzasadnia przyczyny współczesnych konfliktów na świecie
	14.	Inny naród – wróg czy przyjaciel	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że na świecie toczą się konflikty narodowościowe, mają one różne nasilenie i różne podłoże • wyjaśnia terminy: konflikt narodowościowy, konflikt plemienny, autonomia, federacja • potrafi podać i wskazać na mapie politycznej świata obszary współczesnych konfliktów narodowościowych i plemiennych 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i uzasadnia przyczyny współczesnych konfliktów narodowościowych i plemiennych na świecie • wymienia obszary z mniejszością, która dąży do autonomii, co wywołuje konflikt narodowościowy
	15.	Bóg, Allah, Budda, Jahwe. Konflikty religijne i ich przyczyny	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi podać i wskazać na mapie politycznej świata obszary współczesnych konfliktów na tle religijnym • wie, że wiele krwawych konfliktów wybucha z powodu przekonań o wyższości jednej religii nad innymi • umie wskazać przyczyny konfliktów religijnych • rozumie potrzebę tolerancji 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje, gromadząc odpowiednie źródła, na zainteresowania konfliktami na tle religijnym i próbami ich rozwiązania • potrafi w trakcie dyskusji obronić swój pogląd o poszanowaniu odmiennych wierzeń religijnych

			religijnej i umie dać wyraz tej tolerancji	
	16.	Oni są bogatsi! Oni myślą inaczej!	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że w XX wieku przyczyną wojen była rywalizacja ideologiczna i potrzeba zdobywania surowców • rozumie przyczyny rewolucji oraz warunki w jakich może ona wybuchnąć oraz potrafi podać przykłady rewolucji XX wieku i wskazać te obszary na mapie politycznej świata 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób brak pracy, ograniczenie praw obywatelskich, niezadowolenie społeczne z nieprzestrzegania praw mogą prowadzić do konfliktów wewnętrznych, rewolucji, powstania
	17.	Osiągnąć cel przemocą	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że na świecie działają terroryści, a pobudki ich działania są różne • potrafi opisać okrucieństwo metod terrorystycznych, których ofiarami padają niewinni cywile, w tym także dzieci • posługuje się ze zrozumieniem w opracowaniach i w wypowiedziach ustnych, następującymi terminami: fundamentalista, nacjonalista, terroryzm, terrorysta • potrafi wskazać przykłady znanych postaci, które stały się ofiarami terrorystów • potrafi wskazać na mapach politycznych kontynentów obszary działań terrorystów 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi zgromadzić opracowanie merytoryczne z różnych źródeł na temat współczesnego terroryzmu i terrorystów • umie obronić w trakcie dyskusji swoje poglądy na temat terroryzmu i prób walki z terroryzmem oraz z terrorystami

<p>Potencjal naturalny, ludnościowy, gospodarczy i kulturowy Polski</p>	<p>18</p>	<p>Piękna nasza Polska cała...</p>	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje sposoby działań terrorystów • charakteryzuje położenie Polski na mapie Europy i świata • z pomocą danych liczbowych z rocznika statystycznego oraz mapy fizycznej Polski określa współrzędne geograficzne punktów najdalej wysuniętych, powierzchnię terytorium, długość granic z państwami sąsiadującymi z Polską, długość granicy morskiej, najwyższy szczyt, średnią wysokość nad poziom morza • z pomocą mapy fizycznej Polski wskazuje tereny nizinne, depresje, wyżyny i tereny górskie, a także krainy geograficzne Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje profile hipsometryczne przez Polskę wzdłuż 20⁰ E i 51⁰ N • charakteryzuje położenie geopolityczne Polski na tle Europy • wyjaśnia terminy: wody terytorialne, strefa ekonomiczna na morzu
	<p>19.</p>	<p>Budowa geologiczna i ukształtowanie powierzchni Polski</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna ważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski • z pomocą mapy tektonicznej oraz geologicznej odkrytej wskazuje jednostki strukturalne Polski i ich położenie na tle głównych jednostek tektonicznych Europy • z pomocą mapy geologicznej zakrytej wskazuje zasięg zlodowaceń czwartorzędowych 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje i interpretuje mapy i przekroje geologiczne • opisuje schemat budowy głównych jednostek tektonicznych Polski • charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Polski z pomocą mapy hipsometrycznej • wymienia główne formy i utwory polodowcowe • rozpoznaje, klasyfikuje i

			<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ budowy geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski • wymienia nazwy er i okresów geologicznych, z uwzględnieniem najważniejszych wydarzeń oraz skał i surowców mineralnych, z pomocą uproszczonej tabeli stratygraficznej 	<p>opisuje skały występujące w najbliższej okolicy</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje z profilu geologicznego kolejność zdarzeń geologicznych
	20.	Dlaczego klimat Polski jest nazywany przejściowym?	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że typ klimatu Polski określany jest jako przejściowy • zna rozmieszczenie temperatury, opadów oraz długość trwania okresu wegetacyjnego • z pomocą map klimatycznych (elementów klimatu) oraz klimatycznymi danymi statystycznymi opisuje cechy klimatu Polski, z uwzględnieniem wpływu czynników geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • rysuje wykresy i diagramy klimatyczne • opisuje cechy świadczące o przejściowości klimatu Polski • charakteryzuje zróżnicowanie klimatyczne Polski i podaje jego przyczyny
	21.	Rzeki, jeziora, bagna – dużo ich czy mało?	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą map hydrologicznych, diagramów, wykresów i zestawień statystycznych charakteryzuje sieć rzeczną Polski i dorzecza głównych rzek, zlewiska, przebieg działów wód Wisły i Odry, dopływy Wisły i Odry, rzeki przymorza, przyczyny 	<ul style="list-style-type: none"> • na mapie konturowej Polski rysuje dział wodny Wisły i Odry • zna genezę jezior nadmorskich • wykazuje zależność sieci wodnej od budowy geologicznej, ukształtowania powierzchni i klimatu Polski • wyjaśnia, za pomocą rysunku,

			<p>asymetrii dorzeczy Wisły i Odry, cechy reżimu rzecznego</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje, z pomocą mapy fizycznej Polski, rozmieszczenie jezior, z uwzględnieniem ich pochodzenia oraz rozmieszczenie bagien, a także większych sztucznych zbiorników • wie, w jaki sposób powstały pradoliny, potrafi je wskazać na mapie fizycznej Polski 	<p>mechanizm zarastania jezior i tworzenia się bagien</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna nazwy największych pradolin Polski
	22.	Od bielicy po czarnoziemy. Gleby Polski	<ul style="list-style-type: none"> • interpretuje mapy i profile glebowe • charakteryzuje cechy głównych typów gleb w Polsce i wskazuje na mapie ich rozmieszczenie • wymienia i wskazuje na mapie obszary o zdegradowanych glebach i podaje przyczyny degradacji gleb 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje podstawowe typy gleb w odkrywcze glebowej lub na schemacie profilu glebowego • ocenia przydatność rolniczą gleb w Polsce • ocenia stan zagrożenia gleb procesami degradacyjnymi i antropogenicznymi
	23.	Lasy szumią coraz ciszej	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: bory, grądy, łągi, olsy • interpretuje mapę zasięgów roślinności • charakteryzuje strukturę gatunkową lasów • wpisuje zróżnicowanie stopnia lesistości Polski • wymienia i wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i wskazuje na mapie lasy zagrożone przez zanieczyszczenia powietrza • z pomocą danych liczbowych z rocznika statystycznego ocenia stopień lesistości Polski na tle innych krajów Europy

			Polski większe polskie puszcze i bory	
	24.	Zróbże minę uprzejmą, żubrze. Fauna Polski	<ul style="list-style-type: none"> • interpretuje mapy rozmieszczenia zwierząt dziko żyjących w Polsce • wskazuje przyczyny geograficznego zróżnicowania świata zwierzęcego w Polsce • podaje przykłady gatunków zwierząt żyjących w Polsce, które są zagrożone wyginięciem • wymienia gatunki ssaków i ptaków dziko żyjących w najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady rozszedlenia niektórych zwierząt dziko żyjących w Polsce • podaje przykłady zwierząt charakterystycznych dla różnych środowisk lądowych i wodnych
Krainy geograficzne Polski	25.	Mieszkać nad morzem	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie map ogólnogeograficznych, map tematycznych, danych statystycznych, opisów geograficznych charakteryzuje Pobrzeże Polski • zna nazwy następujących regionów: Nizina Szczecińska, Pobrzeże Słowińskie, Pobrzeże Gdańskie, Żuławy Wiślane i potrafi je wskazać na mapie fizycznej Polski, opisuje najważniejsze cechy środowiska geograficznego, walory krajobrazu i zagospodarowania tych regionów 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje region, uwzględniając wzajemne relacje elementów środowiska geograficznego • charakteryzuje klimat Pobrzeży Bałtyku i jego wpływ na turystykę regionu • ocenia walory środowiska przyrodniczego dla potrzeb turystyki • ocenia tendencje i rozwój gospodarki regionu • ocenia stan i zanieczyszczenie środowiska oraz problemy jego ochrony

			<ul style="list-style-type: none"> • omawia problemy ludnościowe, gospodarcze i ekologiczne regionu • wymienia i wskazuje na mapie największe miasta: Szczecin, Gdańsk, Gdynia, Elbląg i uzdrowiska, opisuje rolę tych miast w regionie i w Polsce • opisuje piękno krajobrazu, z uwzględnieniem plaży, klifu, wydm, mierzei, oryginalnej flory i fauny, jezior przybrzeżnych 	
	26.	Krainy tysiąca jezior	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie map ogólnogeograficznych, map tematycznych, danych statystycznych, opisów geograficznych, literatury przedmiotu charakteryzuje środowisko przyrodnicze i zagospodarowanie pasa pojezierzy Polski • z pomocą mapy fizycznej Polski potrafi nazwać i wskazać trzy wielkie krainy pojezierne: Pojezierze Pomorskie, Pojezierze Wielkopolskie, Pojezierze Mazurskie • omawia problemy ludnościowe, gospodarcze i ekologiczne regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje pas pojezierzy, uwzględniając wzajemne relacje elementów środowiska geograficznego • charakteryzuje wpływ klimatu na rolnictwo (długość okresu wegetacyjnego) i rozwój turystyki regionu • ocenia walory środowiska przyrodniczego dla potrzeb turystyki regionu • ocenia walory środowiska przyrodniczego dla potrzeb turystyki i rekreacji • ocenia stan i perspektywy gospodarki na obszarze Pojezierza Pomorskiego, Pojezierza Wielkopolskiego i Pojezierza Mazurskiego

			<ul style="list-style-type: none"> • ocenia typ krajobrazu poszczególnych pojezierzy, z uwzględnieniem rzek, jezior, ukształtowania powierzchni • ocenia walory środowiska przyrodniczego dla potrzeb rozwoju turystyki • wymienia i wskazuje na mapie największe miasta i uzdrowiska: Poznań, Toruń, Olsztyn, opisuje rolę tych miast w regionie i Polsce • opisuje piękno krajobrazu, z uwzględnieniem jezior morenowych, jezior rynnowych, wzgórz moreny czołowej, równin sandrowych, pradolin, flory i fauny • charakteryzuje klimat pasa pojezierzy, wiedząc, że w kierunku wschodnim zwiększa się stopień kontynentalizmu klimatu • ocenia stan zanieczyszczenia i ochrony środowiska przyrodniczego, wymienia i wskazuje na mapie parki narodowe, krajobrazowe i rezerваты przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia stan zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego oraz problemy jego ochrony
	27.	Pożytki z polskich nizin	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie map ogólnogeograficznych, map tematycznych, danych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje pas nizin Polski środkowej (Niziny Środkowopolskie),

		<p>statystycznych, opisów geograficznych, literatury przedmiotu charakteryzuje środowisko przyrodnicze i zagospodarowanie pasa nizin Polski środkowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • z pomocą mapy fizycznej Polski potrafi nazwać i wskazać na mapie wielkie krainy pasa nizin: Nizina Wielkopolska, Nizina Śląska, Nizina Mazowiecka • omawia problemy ludnościowe, gospodarcze i ekologiczne regionu • ocenia typ krajobrazu poszczególnych nizin, z uwzględnieniem cech krajobrazu starogłacialnego • ocenia i wskazuje na mapie fizycznej Polski największe miasta i ośrodki przemysłowe: Wrocław, Opole, Kalisz, Łódź, Warszawa, opisuje rolę tych miast w regionie i w Polsce. • ocenia stan zanieczyszczenia i ochrony środowiska przyrodniczego, wymienia i wskazuje na mapie parki narodowe, bory i puszcze 	<p>uwzględniając wzajemne relacje elementów środowiska geograficznego: klimatu roślinności, gleb, wód, budowy geologicznej, ukształtowania powierzchni, surowców mineralnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia walory środowiska przyrodniczego dla potrzeb turystyki i rekreacji • ocenia stan i perspektywy gospodarki na obszarze Niziny Wielkopolskiej, Niziny Śląskiej, Niziny Mazowieckiej • ocenia stan zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego oraz problemy jego ochrony
28.	Wyżyny Polski	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie map ogólnogeograficznych, map 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje pas wyżyn Polski, uwzględniając

			<p>tematycznych, danych statystycznych, opisów geograficznych, literatury przedmiotu charakteryzuje środowisko przyrodnicze i zagospodarowanie pasa wyżyn Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • z pomocą mapy fizycznej Polski potrafi nazwać i wskazuje regiony pasa wyżyn: Wyżynę Śląską, Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, Wyżynę Kielecko-Sandomierską, Wyżynę Lubelską i Rostocze • omawia problemy ludnościowe, gospodarcze i ekologiczne regionów • wie, że krajobraz wyżyn jest bardzo zróżnicowany, potrafi scharakteryzować rzeźbę skał wapiennych i gipsowych (krasową) i lessową, rzeźbę skał kwarcytowych i opisać degradację środowiska przyrodniczego na obszarach silnie uprzemysłowionych • wymienia i wskazuje na mapie fizycznej Polski największe miasta i ośrodki przemysłowe: Katowice, Sosnowiec, Chorzów, Kraków, Kielce, 	<p>wzajemne relacje elementów środowiska geograficznego: klimatu roślinności, gleb, wód, budowy geologicznej, surowców mineralnych, ukształtowania powierzchni</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia walory środowiska przyrodniczego dla potrzeb turystyki i rekreacji • ocenia stan i perspektywy gospodarki na obszarze Wyżyny Śląskiej, Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, Wyżyny Kielecko-Sandomierskiej, Wyżyny Lubelskiej i Rostocza • ocenia stan zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego oraz problemy jego ochrony • opisuje piękno krajobrazu wyżyn polskich, ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Orlich Gniazd, Gór Świętokrzyskich, Rostocza lub innych obszarów
--	--	--	---	--

			<p>Sandomierz, Lublin, opisuje rolę tych miast w regionie i w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia stan zanieczyszczenia i ochrony środowiska przyrodniczego, wymienia i wskazuje na mapie fizycznej Polski parki narodowe i puszcze wyżyn 	
	29.	W Sudetach, na Podkarpaciu i w Karpatach	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie map ogólnogeograficznych, map tematycznych, danych statystycznych, opisów geograficznych, literatury przedmiotu charakteryzuje środowisko przyrodnicze i zagospodarowanie pasa gór polskich • z pomocą mapy fizycznej Polski potrafi nazwać i wskazuje regiony pasa gór: Sudety, Przedgórze Sudeckie, Podkarpacie i Karpaty Zewnętrzne oraz Karpaty Wewnętrzne - Tatry • omawia problemy ludnościowe, gospodarcze i ekologiczne regionów • wie, że krajobraz polskich gór jest bardzo zróżnicowany • charakteryzuje krajobraz gór zrębowych Sudetów, krajobraz 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje pas gór Polski południowej, uwzględniając wzajemne relacje elementów środowiska geograficznego: położenia, budowy geologicznej, surowców mineralnych, ukształtowania powierzchni, sieci hydrograficznej, gleb, fauny i flory, piętrowości klimatu i roślinności • ocenia walory środowiska przyrodniczego dla potrzeb rolnictwa, turystyki, rekreacji • ocenia stan i perspektywy gospodarki na obszarze Sudetów i Przedgórze Sudetów, Podkarpacia, Karpat Zewnętrznych, Beskidów i Bieszczad, Karpat Wewnętrznych - Tatr • ocenia stan zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego

			<p>zapadliska przedgórskiego ukształtowanego w czasie fałdowań alpejskich, krajobraz gór fałdowych Karpat</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia i wskazuje na mapie fizycznej Polski największe miasta i ośrodki przemysłowe, uzdrowiska: Wałbrzych, Jelenia Góra, Kłodzko, Duszniki Zdrój, Kudowa Zdrój, Oświęcim, Tarnów, Nowy Sącz, Nowy Targ, Krynica, Szczawnica, Zakopane, opisuje rolę tych miast w regionie i w Polsce ocenia stan zanieczyszczenia i ochrony środowiska przyrodniczego, wymienia i wskazuje na mapie fizycznej Polski parki narodowe w Sudetach i w Karpatach 	<p>oraz problemy jego ochrony</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje piękno krajobrazu pasa gór polskich, ze szczególnym uwzględnieniem Karkonoszy, Kotliny Kłodzkiej, Gór Stołowych w Sudetach, Beskidu Żywieckiego, Kotliny Nowosądeckiej, Pienin, przełomu Dunajca, Tatr Wysokich, Tatr Zachodnich, okolic Morskiego Oka i innych obszarów
Ludność Polski	30.	Polska i Polacy	<ul style="list-style-type: none"> analizuje mapy tematyczne, wykresy, diagramy i demograficzne dane statystyczne, opisuje i wyjaśnia zmiany liczby ludności i zróżnicowanie gęstości zaludnienia w Polsce opisuje zmiany liczby ludności Polski w okresach historycznych wymienia czynniki wpływające 	<ul style="list-style-type: none"> zna liczbę ludności Polski w 1918 r., 1946 r., pod koniec XX wieku i współcześnie porównuje średnią gęstość zaludnienia Polski z innymi krajami Unii Europejskiej wyjaśnia przyczyny zróżnicowanej gęstości zaludnienia w Polsce wyjaśnia przyczyny rozmieszczenia mniejszości

			<p>na współczesne rozmieszczenie ludności w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie obszary o największym i najmniejszym zaludnieniu w Polsce wymienia czynniki wpływające na współczesne rozmieszczenie mniejszości narodowych w Polsce prezentuje swój stosunek do mniejszości narodowych i współczesnych imigrantów 	<p>narodowych w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia kierunki i przyczyny współczesnego wzrostu liczby imigrantów prognozuje tendencje w zmianach liczby ludności Polski
	31.	Dlaczego Polaków rodzi się coraz mniej?	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: przyrost naturalny, piramida płci i wieku, eksplozja demograficzna, niż ,wyż demograficzny, społeczeństwo młode, społeczeństwo starzejące się, przyrost naturalny ujemny, niski, dodatni, wysoki przyrost kompensacyjny wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zróżnicowania przyrostu naturalnego na podstawie danych demograficznych charakteryzuje średnią długość życia mężczyzn i kobiet opisuje przyczyny i konsekwencje niskiego i ujemnego przyrostu 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza przyrost naturalny i przyrost rzeczywisty oraz ich współczynniki analizuje piramidę płci i wieku, oblicza strukturę wieku na jej podstawie wyjaśnia znaczenie terminu „echo wyżu demograficznego” (wtórny wyż demograficzny) opisuje przyczyny i konsekwencje starzenia się społeczeństwa w Polsce oraz w innych krajach dobrze rozwiniętych gospodarczo

			naturalnego w Polsce	
	32.	Życ w mieście czy na wsi?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: miasto, wieś, urbanizacja, stopień urbanizacji, ludność miejska, ludność wiejska, tempo urbanizacji, aglomeracja miejska, konurbacja, strefa podmiejska • z pomocą map demograficznych oraz statystycznych danych demograficznych określa procent ludności miejskiej i wiejskiej w ujęciu historycznym oraz współcześnie, wskazuje na mapie, obszary z przewagą liczby ludności miejskiej • wskazuje na mapie ukształtowane obszary aglomeracji miejskich • wyjaśnia pozytywne i negatywne konsekwencje urbanizacji • z pomocą danych liczbowych z rocznika statystycznego wymienia pięć największych miast Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie danych statystycznych zmiany poziomu urbanizacji różnych obszarów Polski • dostrzega pozytywne i negatywne aspekty urbanizacji • wskazuje na mapie kształtujące się i potencjalne aglomeracje miejskie • opisuje warunki życia mieszkańców wsi, małych miast i dużych miast współcześnie, i za 15-20 lat • porównuje stopień urbanizacji Polski i innych krajów Europy, a także największych państw świata (USA, Kanady, Chin, Brazylii) • ocena stopień urbanizacji w regionie, w którym mieszka
	33.	Jak mieszkają Polacy?	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie obserwacji ocenia i charakteryzuje zabudowę w najbliższej okolicy • na podstawie obserwacji 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia zabudowę i infrastrukturę techniczną w różnych regionach Polski i różnych okresach wieku XX

			<p>bezpośredniej ocenia i charakteryzuje wygląd miast oraz wsi w różnych częściach Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, że charakter zabudowy wyposażenia w infrastrukturę techniczną ma związek z przeszłością historyczną regionu • wykazuje wpływ środowiska geograficznego i przeszłości historycznej regionu na wygląd wsi i miast oraz stylu życia mieszkańców 	<p>oraz współcześnie</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi porównać i wskazać różnice w zabudowie i infrastrukturze technicznej w różnych regionach Polski • prognozuje tendencje w wyglądzie miast i wsi w różnych regionach Polski • ocenia preferencje stylów życia mieszkańców w najbliższej okolicy
	34.	Wędrowki po Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: migracje, migracje wewnętrzne, migracje zewnętrzne • na podstawie danych liczbowych z rocznika statystycznego charakteryzuje wielkość migracji wewnętrznych w latach 1960-2000 oraz współcześnie • wie, że w różnych okresach historycznych zmieniała się liczba osób migrujących oraz przyczyny i kierunki migracji • charakteryzuje kierunki migracji przez II wojnę światową • omawia przyczyny i kierunki 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: migracje wahadłowe, migracje ze wsi do miast, migracje sezonowe, saldo migracji • charakteryzuje z pomocą danych statystycznych i map tematycznych przyczyny oraz kierunki migracji w najbliższym regionie

			<p>migracji po II wojnie światowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ warunków życia na migracje współczesne, zewnętrzne i wewnętrzne	
--	--	--	---	--

Semestr II

Dział programowy	Nr lekcji	Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
Potencjał naturalny, ludnościowy, gospodarczy i kulturowy Polski cd.	1. (35.)	Zostać w kraju czy wyjechać? Polonia w świecie	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się terminami: emigracja, emigrant, Polonia • wyjaśnia przyczyny emigracji z Polski • wskazuje kierunki emigracji z Polski w latach 80. i 90. XX wieku • charakteryzuje rozmieszczenie Polonii w różnych regionach świata 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady emigracji w różnych okresach historycznych • podaje przykłady gospodarczych związków Polonii z Polską • orientuje się, czy z najbliższej okolicy mieszkańcy emigrowali, kiedy i z jakich przyczyn
	2. (36.)	Polska krajem katolickim	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się diagramem, charakteryzuje strukturę wyznaniową ludności • korzysta z różnych źródeł informacji, podaje różnice między głównymi religiami, mającymi w Polsce swych wyznawców 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady świętych miejsc, wyznawców głównych religii w naszym kraju • charakteryzuje strukturę wyznaniową ludności w najbliższej okolicy
	3. (37.)	Jak znaleźć pracę?	<ul style="list-style-type: none"> • wie, czy w Polsce łatwo znaleźć pracę • charakteryzuje wpływ wykształcenia na zatrudnienie w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • umie ocenić strukturę zatrudnienia w Polsce w ostatnich latach • ocenia strukturę zatrudnienia w najbliższej okolicy
	4. (38.)	„Wędrowki” Polski po Europie	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zmiany zasięgu terytorium Polski • wie, w jakich okolicznościach historycznych powstało obecne 	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą map historycznych i geograficznych charakteryzuje zmiany zasięgu terytorium Polski i jej kształtu oraz nazwy

			terytorium Polski	
	5. (39.)	Podziały administracyjne kraju. Po co nam gminy, powiaty i województwa?	<ul style="list-style-type: none"> • zna nazwę województwa, powiatu, gminy, w której znajduje się jego szkoła • korzystając z mapy administracyjnej Polski potrafi odszukać i wskazać województwa i ich stolice • wymienia pozytywne skutki reformy administracyjnej Polski z 1 stycznia 1999 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wymienić reformy administracyjne w Polsce po II wojnie światowej • na podstawie artykułów w lokalnych gazetach charakteryzuje problemy funkcjonowania gminy, w której znajduje się szkoła
	6. (40.)	Polskie bogactwa – surowce, przyroda, ludzie	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie określenie „potencjał rozwojowy Polski” • wyjaśnia rolę surowców mineralnych, środowiska przyrodniczego, wykształcenia obywateli w rozwoju Polski i wie na ile ten potencjał jest wykorzystywany 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje potencjał rozwojowy najbliższej okolicy na podstawie różnych źródeł informacji
	7. (41.)	Dylematy polskiej gospodarki po II wojnie światowej	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wymienić etapy odbudowy Polski po II wojnie światowej • na mapie gospodarczej Polski wskazuje ważniejsze inwestycje w Polsce w latach 1945-1978 • wie, że od 1990 roku Polska stała się krajem o gospodarce rynkowej 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wyjaśnić terminy: kryzys gospodarczy, prywatyzacja, restrukturyzacja, reprivatyzacja
	8. (42.)	Państwowe czy prywatne?	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jaki był model gospodarki Polski po II wojnie światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: nacjonalizacja, reforma rolna, własność prywatna,

			<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia założenia reformy gospodarczej po 1989 roku • wymienia pozytywne i negatywne skutki prywatyzacji w gospodarce Polski 	<p>bankructwo, podatek, budżet</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, z pomocą diagramu, wydatki budżetowe państwa
	9. (43.)	Surowce mineralne Polski	<ul style="list-style-type: none"> • korzystając z rocznika statystycznego oraz mapy gospodarczej Polski wskazuje dawne i współczesne obszary występowania i wydobycia głównych surowców mineralnych w Polsce: węgla kamiennego, węgla brunatnego, rudy miedzi, cynku i ołowiu, siarki, soli kamiennej, gazu ziemnego, rudy żelaza, ropy naftowej, surowców skalnych 	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą rocznika statystycznego ocenia, czy baza surowców mineralnych Polski jest bogata
	10. (44.)	Przemysł wydobywczy a przemysł przetwórczy	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: przemysł wydobywczy, przemysł przetwórczy, przemysł ciężki, przemysł lekki, bezrobocie strukturalne 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje, na podstawie różnych źródeł informacji, pozytywne i negatywne skutki gospodarki rynkowej w najbliższej okolicy
	11. (45.)	Prężne gałęzie przemysłu – przemysł samochodowy i spożywczy	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą mapy gospodarczej Polski lokalizuje okręgi przemysłowe Polski • charakteryzuje rozmieszczenie, problemy rozwoju i przekształceń okręgów przemysłowych • na podstawie map tematycznych i danych 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje przyczyny recesji niektórych gałęzi przemysłu oraz prężnego rozwoju innych gałęzi przemysłu Polski • wskazuje procesy przemian własnościowych i strukturalnych przemysłu Polski • charakteryzuje przemysł w

			<p>liczbowych z rocznika statystycznego charakteryzuje główne gałęzie przemysłu współczesnej Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • z pomocą mapy gospodarczej wskazuje wybrane ośrodki przemysłu spożywczego i samochodowego w latach 90. XX wieku 	<p>najbliższej okolicy</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ przemysłu na środowisko przyrodnicze
	12. (46.)	Rolnictwo – szansa czy przeszkoda?	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą mapy Polski wskazuje ważniejsze obszary upraw roślin • z pomocą mapy Polski wskazuje rozmieszczenie zwierząt hodowlanych • charakteryzuje przestrzenne zróżnicowanie upraw i hodowli w Polsce • wskazuje wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rolnictwo w Polsce • porównuje rolnictwo Polski z rolnictwem innych krajów Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia rolę rolnictwa w gospodarce Polski • charakteryzuje współczesne problemy rozwoju rolnictwa i sposoby ich rozwiązywania • charakteryzuje rolnictwo w najbliższej okolicy • ocenia wpływ rolnictwa na środowisko przyrodnicze
	13. (47.)	Gospodarcze wykorzystanie lasów i wód w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą mapy fizycznej Polski charakteryzuje rozmieszczenie wielkich kompleksów leśnych w Polsce • opisuje rolę lasów w przyrodzie • z pomocą mapy fizycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje funkcje (rolę) lasów w środowisku • opisuje różne formy wykorzystania wód w środowisku • z pomocą mapy fizycznej Polski charakteryzuje lasy i

			<p>Polski i mapy gospodarczej wskazuje występowanie elektrowni wodnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia stan dewastacji polskich lasów i zanieczyszczeń polskich wód płynących • ocenia różne sposoby wykorzystywania wód dla potrzeb gospodarczych 	<p>wody w najbliższej okolicy</p>
	14. (48.)	Transport w Polsce – to nie takie proste!	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje różne rodzaje transportu w Polsce • z pomocą map tematycznych charakteryzuje sieć dróg, ważniejsze linie kolejowe, rurociągi, kanały śródlądowe i lotniska w Polsce • opisuje warunki rozwoju i współczesne problemy transportu w Polsce w kontekście państw sąsiednich i krajów Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje problemy transportu w najbliższej okolicy • charakteryzuje sieć transportu, długość, gęstość i jakość sieci, w porównaniu z innymi krajami Europy (z pomocą map tematycznych i danych liczbowych z rocznika statystycznego)
	15. (49.)	Polska potęgą turystyczną?	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą mapy fizycznej Polski i map tematycznych wskazuje obszary i ośrodki turystyczne w Polsce • omawia, charakteryzuje rodzaje turystyki • ocenia warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju turystyki w Polsce • ocenia atrakcyjność turystyczną i 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia walory turystyczne i zagospodarowanie turystyczne najbliższej okolicy • ocenia znaczenie turystyki w gospodarce kraju i poszczególnych jej regionów

			zagospodarowanie turystyczne Polski w porównaniu z innymi krajami Europy	
	16. (50.)	Nie wszędzie w Polsce jest pięknie	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą mapy fizycznej Polski wskazuje obszary ekologicznego zagrożenia w Polsce • ocenia działalność przemysłową i rolniczą w Polsce i ich związki ze stanem środowiska przyrodniczego • wymienia różne formy ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce • podaje przykłady obszarów o silnej degradacji środowiska oraz przykłady obszarów o niewielkim zanieczyszczeniu środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia stan i zanieczyszczenie środowiska w najbliższej okolicy • ocenia sposoby ochrony środowiska przyrodniczego w najbliższej okolicy • podaje przykłady różnych form ochrony środowiska przyrodniczego w różnych regionach Polski
	17. (51.)	Małe ojczyzny	<ul style="list-style-type: none"> • umie określić i nazwać swoją małą ojczyznę • na mapie fizycznej Polski i na mapie administracyjnej wskazuje swoją małą ojczyznę • umie scharakteryzować swoją małą ojczyznę pod względem przyrodniczym, kulturowym i społeczno-gospodarczym • charakteryzuje relacje człowiek-środowisko w małej ojczyźnie 	<ul style="list-style-type: none"> • umie dobrać odpowiednie mapy tematyczne i dane statystyczne do charakterystyki i porównań swojej małej ojczyzny i innych regionów Polski • prognozuje tendencje rozwojowe swojej małej ojczyzny
	18. (52.)	Warmia i Mazury,	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie fizycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • posługując się mapami

		Mazowsze i Podlasie	<p>Polski Warmię, Mazury, Mazowsze i Podlasie</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje charakterystyczne cechy i kryteria wyróżnienia Warmii, Mazur, Mazowsza i Podlasia , wskazuje istotne podobieństwa i różnice 	<p>tematycznymi charakteryzuje związki między elementami środowiska przyrodniczego, kulturowego i gospodarczego</p> <ul style="list-style-type: none"> • prezentuje walory kulturowe i ważniejsze wydarzenia historyczne krain (Warmii, Mazur, Mazowsza i Podlasia)
	19. (53.)	Pomorze, Wielkopolska i Śląsk	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie fizycznej Polski Pomorze, Wielkopolskę i Śląsk • podaje charakterystyczne cechy i kryteria wyróżnienia Pomorza, Wielkopolski i Śląska, wskazuje istotne podobieństwa i różnice 	<ul style="list-style-type: none"> • posługując się mapami tematycznymi charakteryzuje związki między elementami środowiska przyrodniczego, kulturowego i gospodarczego • prezentuje walory kulturowe i ważniejsze wydarzenia historyczne Pomorza, Wielkopolski i Śląska
	20. (54.)	Małopolska	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie wielkiej krainy historyczno-kulturowej, zwanej Małopolską • wskazuje Małopolskę na mapie fizycznej Polski • podaje charakterystyczne cechy kulturowe oraz ważniejsze wydarzenia z historii Małopolski 	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą map tematycznych charakteryzuje związki między elementami środowiska przyrodniczego, kulturowego i gospodarczego
Polska na tle Europy i świata	21. (55.)	Jak dobrze mieć sąsiada!	<ul style="list-style-type: none"> • na mapie politycznej Europy wskazuje kraje sąsiadujące z Polską • z pomocą danych z rocznika statystycznego, map tematycznych, różnych źródeł 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różne formy współpracy najbliższej okolicy (małej ojczyzny) z państwami sąsiadującymi z Polską • korzystając z różnych źródeł informacji geograficznej potrafi

			<p>informacji geograficznej oraz internetu charakteryzuje przyrodnicze i społeczno-gospodarcze cechy, a także problemy demograficzne, uwzględniając największe miasta i ośrodki przemysłowe państw sąsiadujących z Polską: Niemiec, Czech, Słowacji, Ukrainy, Białorusi, Litwy i Okręgu Kaliningradzkiego</p>	<p>zgromadzić ważne materiały i wiadomości o państwach sąsiadujących z Polską</p>
	22. (56.)	Miejsce Polski w Europie w i świecie	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie danych liczbowych z rocznika statystycznego i innych źródeł informacji geograficznych oraz map tematycznych określa poziom rozwoju społeczno-gospodarczego Polski w porównaniu z innymi krajami Europy i świata • potrafi wskazać dziedziny gospodarki, w których polska zajmuje czołowe miejsce w Europie i świecie 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie rocznika statystycznego charakteryzuje wielkość PKB na jednego mieszkańca Polski oraz wybranych krajów Europy i świata • potrafi ocenić pozycję Polski w Europie i w świecie
	23. (57.)	Współpraca czy rywalizacja? Czy Polska może konkurować z innymi państwami?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: eksport, import, struktura eksportu i import, handel zagraniczny • wyjaśnia znaczenie handlu zagranicznego w rozwoju gospodarczym • charakteryzuje udział Polski w handlu Europy i świata 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi scharakteryzować i wskazać na mapie Europy i świata kierunki eksportu, importu współczesnej Polski • wyjaśnia zmiany struktury handlu zagranicznego Polski po 1989 roku

Problemy integracyjne na świecie, w Europie i w Polsce	24. (58.)	Współpraca polityczna, gospodarcza i wojskowa. Po co?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin „integracja” i podaje przykłady integracji na świecie, Europie i w Polsce, „organizacje” i „ugrupowania” • wyjaśnia termin „euroregion” • na mapie politycznej i gospodarczej wskazuje euroregiony i ich cele utworzenia, podaje przykłady współpracy w regionach przygranicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje zadania i członków organizacji oraz ugrupowań integracyjnych • charakteryzuje powiązania gospodarcze, kulturowe, polityczne Polski z krajami Europy i świata
	25. (59.)	Polska członkiem NATO	<ul style="list-style-type: none"> • na mapie politycznej Europy i świata wskazuje państwa członkowskie NATO • charakteryzuje cele powstania, wymienia członków i rolę NATO w polityce Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia rolę NATO i ocenia korzyści z przynależności Polski do tej militarnej organizacji
	26. (60.)	Polska w Unii Europejskiej	<ul style="list-style-type: none"> • na mapie politycznej Europy wskazuje państwa należące do Unii Europejskiej • charakteryzuje zadania i cele Unii Europejskiej • ocenia korzyści płynące ze wstąpienia Polski do Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia postawę i poglądy zwolenników i przeciwników obecności Polski w Unii Europejskiej • potrafi podać korzyści płynące z członkostwa Polski w UE dla najbliższej okolicy, małej ojczyzny
Problemy ochrony krajobrazu na świecie i w Polsce	27. (61.)	Jak chronić przyrodę świata?	<ul style="list-style-type: none"> • wie, dlaczego powinno się chronić przyrodę świata • potrafi wskazać różne formy ochrony przyrody na świecie, przyrody żywej i nieożywionej • z pomocą mapy wskazuje parki 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie różnych źródeł informacji oraz internetu potrafi opisać różne parki narodowe na kontynentach

			narodowe na poszczególnych kontynentach	
	28. (62.)	Chroń przyrodę ojczystą!	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: park narodowy, park krajobrazowy, rezerwat przyrody • wyjaśnia rolę parków narodowych, krajobrazowych i rezerwatów w ochronie przyrody żywej i nieożywionej w Polsce • na mapie fizycznej Polski wskazuje rozmieszczenie istniejących i projektowanych parków narodowych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje stan i ochronę przyrody w najbliższej okolicy (na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej i lokalnych czasopism)